

Dr. Grasselli Gábor – Dr. Láng Eszter

Az ipari park, mint az észak–alföldi régió fejlesztésének lehetséges alternatívája

Az ország keleti része, így az észak–alföldi régió is, még ma is a nyolcvanas évek ipari–gazdasági struktúráját tükrözi. Jelentős szerkezeti átalakulás az utóbbi években nem volt, sőt, a kelet– és közép–európai térségben végbement változásokkal együjtjáró nehézségek és a világ egészét jellemző gazdasági problémák olyan kihívásokat jelentenek, amelyekre fejlődést hozó választ találni egyáltalán nem könnyű. A vizsgált régióban, nevezetesen tehát az Észak–Alföldön, a válság további elmélyülését megakadályozandó, szükségessé vált egy olyan, a térség adottságaira épülő fejlesztési koncepció kidolgozása, amely biztosítja a meglévő erőforrások koordinált, nagy hatékonyságú felhasználását, és elősegíti újabb fejlesztési források felkutatását és bevonását.

1. Az észak–alföld az európai gazdasági környezetben

Az Észak–Alföld gazdaságát jellemző mutatók sorában (2.1. sz. táblázat) éppúgy megtaláljuk a modern gazdaságra utaló kedvező értékeket, mint a megkésett fejlődést tanúsító jeleket. Az iparizációs fejlődési szakasz markáns jellemzői (urbanizációs szint, iparosodottság mértéke, energia–felhasználás) miatt nem hasonlítható az Európai Unió elmaradott perifériáihoz, de a tercier ágazatok és az infrastruktúra fejletlensége miatt nem illik a posztindusztriális fejlődési pályára lépett régiók sorába sem. Leginkább a két fejlődési szakasz határán álló európai vidékekhez hasonlít.

1.1. sz. táblázat

Az Észak–Alföld európai összehasonlításban, 1990

	Mutató	EUR 12	Észak–Alföld
1	Népsűrűség, fő/km	145,7	86,9
2	Születési ráta, %	11,8 (1989)	14,2
3	Halálozási ráta, %	10,0 (1989)	13,1
4	Csecsemőhalandóság, %	7,8 (1986)	16,3
5	15 év alatti népesség aránya, %	18,4 (1989)	2,2
6	Aktív keresők aránya, %	45,7 (1987)	3,3
7	Mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya %	6,6 (1987)	18,8
8	Ipari foglalkoztatottak aránya, %	32,5 (1987)	36,0

1.2. sz. táblázat

**Az exportorientáltság regionálisjellemzői
Magyarországon, 1991**

Régió	Teljes export árbevétel, millió Ft	Megoszlás	Az export ár- bevétel a nettó eredmény %-ában
<i>Központi</i> (Budapest, Pest megye)	76606	53,5	10,1
<i>Észak–dunántúli</i> (Győr–Moson–Sopron, Veszprém, Vas Ko- márom–Esztergom és Fejér megye)	113339	16,1	12,8
<i>Dél–alföldi</i> (Bács–Kiskun, Csongrád, Békés megye)	56598	8,0	11,3
<i>Észak–alföldi</i> (Szabolcs–Szatmár–Bereg, Hajdú–Bihar, Jász–Nagykun–Szolnok megye)	56649	8,0	10,7
<i>Észak–magyarországi</i> (Borsod–Abaúj–Zemplén, Heves, Nógrád megye)	56505	8,0	12,4
<i>Dél–dunántúli</i> (Baranya, Somogy, Tolna, Zala megye)	44180	6,3	9,2
Összesen	703877	100,0	10,7

Forrás: Pénzügyminisztérium Gazdaságelemzési és Informatikai Intézetének adatai Bp., 1993.

Az Észak–Alföld gyenge pontjai:

a) *A régió gazdaságának exportképessége gyenge*, 1991-ben az ország exportjának csupán 8,0%-a származott az Észak–Alföldről, noha az ország lakosságának 14,9%, az anyagi ágakban foglalkoztatottak 13,9%-a, az ipari keresők 12,8%-a él itt. (Az Észak–Dunántúl külkereskedelmi részesedése ennek duplája volt. (2.2. sz. táblázat).

Az export fajlagos mutatói (exportráta, az egy foglalkoztatottra jutó külkereskedelmi értékesítés volumene) az országos átlagnak felelnek meg, azonban a 80-as évtizedhez képest a 90-es években csökkenő tendenciát mutatnak, vagy növekedési ütemük alacsonyabb az országos átlagnál. Az export volumenének és fajlagos mutatóinak ez a mind nemzetközi, mind hazai összehasonlításban kedvezőtlen nagysága és színvonala elsősorban a – szintén a perifériákra jellemző – sajátos gazdasági fejlődéssel magyarázható.

b) Kedvezőtlen a kép a *vegyesvállalatok* körében is: mind a vegyesvállalatok *aránya*, mind pedig e vállalatok tízezer lakosra jutó *száma* (sűrűségi mutató) alacsony. 1991-ben az ország vegyesvállalatainak 4,3%-a (388) működött az Észak–Alföldön, a sűrűségi mutató pedig nem érte el az országos átlag harmadát (8,56-tal szemben csak 2,52 volt). Az egy vegyes vállalatra jutó alapítói vagyoni átlaga (77,9 millió Ft) azonban az országos átlagot (52,2 millió Ft) meghaladja. A kizárólag külföldi tulajdonban lévő vállalkozások aránya az országos 13,1%-kal szemben a vizsgált időszakban mindössze 4,1%.

2. Debrecen mint a térség központja

Debrecen térszerkezeti pozícióinak történeti alakulását jelentős mértékben meghatározta földrajzi fekvése: évszázadok óta a különböző jellegű és adottságú vidékek közötti munkamegosztás közvetítője,

szervezője és gazdasági irányítója, s a történelmi változások ellenére meg tudta őrizni regionális térszervező szerepét.

Debrecenből a szomszédos országok gazdasági életében fontos szerepet játszó városok (pl. Nagyvárad, Szatmárnémeti, Ungvár, Munkács) a határhoz közel helyezkednek el (Debrecen–Nagyvárad 75 km, Debrecen–Ungvár 145 km), és az éjjel–nappal nyitvatartó határátkelőhelyeken (Záhony, illetve Ártánd) keresztül ezeket a településeket egy nap alatt meg lehet járni.

Közlekedés, távközlés

A nyugat-európai partvidéket Kelet-Európával összekötő *transzkontinentális útvonal* (Strassbourg Stuttgart München–Bécs–Budapest–Kijev/ Moszkva) Debrecenen halad át.

Debrecen az ország, illetve a megye *közüti hálózatában* is igen fontos szerepet játszik. A városon áthalad a T1-es nemzetközi főközlekedési útvonal (az országon belüli szakasza a 4-es számú főközlekedési útvonal). A 35. számú út Miskolc régióközponttal, a 47. sz. út Békéscsabán át Szegeddel köti össze, emellett az Ukrajna és Szerbia közötti tranzitközlekedést biztosítja, és az E15-ös nemzetközi főközlekedési útvonalon keresztül Bukarest felé teremt kapcsolatot. Heves megyével (Eger) és egyben a 3. sz. elsőrendű főközlekedési úttal a 33. sz. másodrendű főközlekedési út köti össze.

A tervek szerint az Ukrajna irányában épülő M3-as autópályát külön gyorsforgalmi út fogja összekötni Debrecennel, az Olaszország és Ukrajna között összeköttetést teremtő ún. Déli Autópálya pedig közvetlenül a település mellett fog elhaladni.

Debrecen távolsági autóbusz-összeköttetései sugaras elrendezésűek: elsősorban a szomszédos megyék székhelyei és egyéb városai, nagyobb községei átszállás nélküli elérésére alkalmasak. *A Debrecenből kiinduló vonalakon közlekedő járatok száma naponként 253.*

Debrecen Kelet–Magyarország legnagyobb *vasúti csomópontja, ahová két irányból elsőrangú, egy irányból másodrangú fővonal, öt irányból pedig mellékvonal fut össze.* A város a Budapest–Moszkva kétvágányú villamosított vasúti fővonal mentén fekszik és ez a vonal, illetve Kelet–Magyarország vasúti hálózata lehetővé teszi mind a határon belüli, mind a határon túli nagyobb városok gyors elérését. Debrecen Budapesttel napi négy Intercity vonatpár köti össze.

A város Ausztria felé is rendelkezik közvetlen vasúti kapcsolattal: a Bécs és Záhony között közlekedő Arrabona–expressz a nyugat–európai vasúthálózatba kapcsolja be a települést.

Debrecennek *összesen nyolc megyeszékhellyel van kölcsönös és közvetlen vasúti és autóbusz–közlekedési összeköttetése.* Csak vasúti összeköttetése öttel, csak autóbusz–összeköttetése ugyancsak öttel létezik.

Központos fekvésének köszönhetően a Debrecenből egy órán belül elérhető települések népességének aránya a megye vidéki népességének eléri a 70,6%–át, és ez országosan a legkedvezőbb.

A város elérhetőségét jelentősen növeli a – korábban a szovjet légi-erő által használtrepülőtér, amely 1994 májusában került az önkormányzat tulajdonába. Az objektum már napjainkban is képes kisebb gépek rendszeres és nagyobb gépek egyedi fogadására, de az állandó fejlesztések következtében a közeljövőben a repülési feltételek tovább fognak javulni. A repülőtér jelentőségét növeli az a tény is, hogy az Országos Rendőrfőkapitányság a Tiszántúlon csak itt engedélyezi külföldi állampolgárok belépését. Az objektum adottságait tekintve kiválóan alkalmas arra hogy Budapest után Magyarország második számú repülőtere legyen. Ezen túlmenően az idegenforgalom szempontjából is indokolt a légi közlekedés fejlesztése. *A repülőtér működtetését azonban az áruszállítási igények is szükségessé teszik. A mai termelési rendszerek a beszállításra alapoznak, a programozott termelés egyik alapfeltétele a gyors és időre történő szállítás. A kis terjedelmű, de*

nagy értékű áruk nagy távolságra szállításának leggyorsabb és legbiztonságosabb módszere a légi szállítás.

A város az ország kilenc szekunder távközlési központjának egyike, amelynek 20 szálas fényvezető kábel-kapcsolata van Berettyóújfaluvál, Nyíregyházával és Karcagon át Szolnokkal. A távbeszélő-ellátottság sűrűségét tekintve most még ugyan a legutolsó helyen áll az ország vidéki nagyvárosai között, és fele olyan ellátott, mint a főváros, a tervezett hálózatépítést, valamint a már üzembe helyezett digitális központot figyelembe véve azonban 1995 decemberétől Debrecenben a megrendeléstől számított 30 napon belül felszerelik a telefont.

Az országban működő mobiltelefon-társaságok közül mind a PANNON GSM, mind a WESTEL 900 hálózatában szerepel a város.

Debrecen a legmodernebb telekommunikációs eszközök területén is jelentős adottságokkal rendelkezik: 1994. november közepén adták át az Universitas öt tagintézményét összekapcsoló nyolc kilométer hosszú optikai kábelt (az ún. FDDI gyűrűt), amely Budapest után a második ilyen jellegű informatikai berendezés. A későbbiekben erre a világszínvonalú kommunikációs gyűrűre más intézmények (akár vállalatok) is rácsatlakozhatnak, és így számukra is elérhetővé válnak a különböző hazai és nemzetközi hálózatok és adatbázisok, illetve lehetőségük nyílik például telekonferenciák rendezésére. Ugyancsak optikai kábel köti össze Debrecenben az Önkormányzat öt épületét.

Kapcsolódás az országos és a nemzetközi energiaellátási hálózathoz

Az Ukrajnából érkező, Albertirsáig tartó 750 kV-os távvezeték, amely az ország legnagyobb kapacitású villamos távvezetéke, a város közelében halad el. Erről a debreceni nagy teljesítményű transzformátorállomáson letranszformált feszültséget 5 irányba vezetik az egyes térségek felé a 120 kV-os elosztó távvezetékek. Noha a jövőben a

villamosenergia-ellátás a mainál nagyobb mértékben kapcsolódik a nyugat-európai hálózathoz, Debrecen szempontjából nem közömbös a *keleti kötődés: ez abszolút mértékben nem sokat csökkenhet*, mivel a már meglévő vezetéken továbbra is olcsóbban importálhatunk áramot, mint az Ausztria felé ezután kiépítendőn.

A hazai *nagynyomású földgázszállító* távvezetékek alkotta rendszerben Debrecen csomóponti helyzetet foglal el, e térségben találkoznak az Oroszország és Románia felől érkező vezetékek, és ide csatlakozik a hajdúsági földgázmezőről érkező regionális vezeték is.

3. Adottságok a nem anyagi infrastruktúra területén.

A városban működő pénzüintézetek

Debrecen központi szerepét jól mutatja, hogy míg 1990-ben – a Magyar Nemzeti Bankot is beleszámítva – csak 7 országos hatáskörű bank működött a városban számuk 1994 közepére 22-re növekedett, és kb. 1.200 főnek adtak munkát. A pénzüintézetek tevékenységi köre is kibővült (2.4. sz. táblázat), és napjainkban alig van olyan üzletág, amellyel 4–5 bank ne foglalkozna.

2.4. sz. táblázat

A debreceni pénzüintézetek az 1994. júniusi adatok szerint

Alkalmazottak száma (fő)	Pénzüintézetek száma (db)	Szolgáltatások (üzletágak) száma	Pénzüintézetek száma (db)
10 alatt	7	5 alatt	5
11–50	10	6–10	7
51–100	3	11–16	10
101felett	2	–	–
Összesen	22	Összesen	22

Az 1993 december 31-i állapot szerint a városban tevékenykedő pénzüintézetek (az MNB-n kívül) mintegy 40,1 milliárd forintnyi saját

forrás (gyűjtött betét, értékpapír kibocsátásból származó és egyéb forrás), továbbá 16,5 milliárd forintos idegen állomány alapján működtek. Ugyanezen időpontban a bankok befektetése és kihelyezése 46,6 milliárd forintra tehető.

A vállalkozásokat segítő fontosabb intézmények, alapítványok

Debrecenben és Hajdú–Bihar megyében több olyan szervezet is működik, amelyeknek a célja egyrészt az újonnan induló kisvállalkozások támogatása, másrészt a városban beruházni kívánó nem helyi cégek letelepedésének elősegítése.

A Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, a megyei önkormányzat és gazdálkodó szervezetei, valamint magánvállalkozók segítségével alakult meg 1992 nyarán a *Hajdú–Bihar Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány*. Ez hozta létre a megyében a Vállalkozásfejlesztési Központot és alirodáit. E hálózat bekapcsolódott az Európai Közösség PHARE-programjába, és ennek keretében anyagi és szakmai támogatást kap programjainak megvalósításához. Az alapítvány tevékenységi körébe az egész megyét magába foglaló makroprojektek készítése, foglalkozik mikrohiteltek folyósításával és ingyenes szaktanácsadással. Emellett pénzügyileg is támogatja a kiállításokon, konferenciákon való részvételt és a termékek elhelyezése céljából végzett piackutatást.

A piaci lehetőségekre történő gyors reagálást szolgálja a *Civis Ház Kft.*, amely – mint a város tulajdonában lévő ingatlanok bérbe adója – adatbázisára támaszkodva rövid határidőn belül képes az igényeknek megfelelő irodahelyiséget, ipartelep felkínálni, és így szolgálja nagyobb vállalatok debreceni megtelepedését.

Amerikai kongresszusi alap (Small Business Development Centre) finanszírozza a *Debreceni Vállalkozásfejlesztő Alapítvány* működését, amely az induló kisvállalkozások részére történő tanácsadásra, üzleti tervek készítésére, valamint tanfolyamok szervezésére terjed ki.

A város gazdasági fejlődését szolgáló intézmények közül az egyik legfontosabb az 1992-ben létrehozott *Debreceni Regionális Gazdaságfejlesztési Alapítvány (DRGA)*. Ez a szervezet kezelője az inkubátorház szerepét betöltő „Vállalkozók Házának”, koordinálja a Debreceni Innovációs és Ipari Park koncepciójának kidolgozását, a régió fejlesztési tervének elkészítését.

A *Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, a Hajdú-Bihar Megyei Kézműveskamara és a Hajdú-Bihar Megyei Agrárkamara* a megye 33.000 vállalkozóját és vállalatát tömöríti. Tevékenységi körük az új törvény következtében jelentősen kibővült.

A *Debreceni Tudományos Műszaki Park Kft.* célja a régióban keletkezett kutatási és fejlesztési (K+F) eredmények gyakorlatban történő alkalmazásának elősegítése, valamint a kutatási-fejlesztési és innovációs folyamatok komplex menedzselése.

Kereskedelmi–idegenforgalmi infrastruktúra

A gazdasági rendszerváltás leginkább a kereskedelemben éreztette kedvező hatását, 1990 és 1992 között az üzletek száma megötszöröződött, és 1993 elején 2844 kereskedelmi egység működött a városban.

A kereskedelmi szállásférőhelyek száma a városban 4507, azonban a keleti turisták számára kiépített turisztikai infrastruktúra nem képes valójában kielégíteni a nyugati vendégek igényeit (kevés a jó minőségű szálloda, fejletlen a kikapcsolódási, sportolási lehetőségek területe, hiányos az idegenforgalomban dolgozók felkészültsége).

Egészségügyi ellátás

Debrecenben a 10.000 főre jutó orvosok száma 1993-ban 74 fő volt, a megyei átlag 38 fő. Az egy háziorvosra jutó betegek száma 2683 fő, szemben a megye 2359-es értékével. Debrecenben az 10.000 lakosra jutó aktív kórházi ágyak száma 135,5, a megyében 76,7.

Közoktatás és képzés

A bölcsődei férőhelyek számát tekintve Debrecen és a megye felesleges kapacitással is rendelkezik: a 100 bölcsődei férőhelyre beiratkozott gyermekek száma 95 fő. A város 49 óvodájába 8.270 gyerek jár, és a 100 férőhelyre jutó óvodás gyerekek száma 116.

Debrecenben az 1992/93-as tanév elején 45 általános iskola működött 1.803 pedagógussal és 22.383 tanulóval. Az egy osztályteremre jutó tanulók száma 27 az egy pedagógusra jutó gyerekek száma 12, amely értékek alig térnek el a megyei átlagtól (24, illetve 12).

A városban 9 gimnázium és 17 szakközépiskola illetve szakiskola van, amelyekbe összesen 22.250 gyerek jár. Debrecen középiskolai hálózata országosan is elismert. A középiskolásoknak fele vidéki a vidékiek kb. 25%–a nem Hajdú–Bihar megyei lakos.

A gimnáziumoknak és a szakközépiskoláknak meglehetősen jól körülhatárolt vonzáskörzete van, amely Debrecentől 30–40 km távolsáig terjed. Hét debreceni középiskolában képeznek technikusokat. Az oktatott szakmák száma 150. A szakmunkás–képzés hagyományainak őrzésében és megújulásában nagy szerepet vállal a DRMKK átképzési központja, amely a felnőtt átképzés nyolc országos központja közül az egyik legkorszerűbb.

Felsőfokú képzési, tudományos–szellemi háttér

A város Magyarország felsőoktatásában is fontos szerepet tölt be: hét felsőfokú oktatási intézményét 9.400 hallgató látogatja. A diákok 71,3%–a vidéki, az ország minden negyedik (összesen 754) településéből. A hallgatói létszám alapján legnagyobb intézmények a Kossuth Lajos Tudományegyetem, az Orvostudományi Egyetem, az Agrártudományi Egyetem és a Tanítóképző Főiskola. 1990-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatói közül 2,79% volt külföldi.

Debrecenben a felsőfokú tanintézetek mellett három jelentős kutatóintézet működik. Ezen intézmények a felsőfokú képzés területét lefedik. Az egyetemi fejlesztési tervek számos új terület (jog, közgazdaság, elektronika) bekapcsolását is célul tűzték ki.

A *Debreceni Universitas Egyesülés* a város felsőoktatási intézményeinek szövetsége. 1991-ben jött létre, és jelenleg hat intézményt foglal magában. Az egyes intézmények jelenlegi összdolgozói létszáma: KLTE 1.539 fő, DATE 1.534 fő, DOTE 3.802 fő, RTA 24 fő, YMMF 119 fő, ATOMKI 267 fő.

Az intézmények együttműködése áthallgatási lehetőséget biztosít a hallgatók számára, emellett a szellemi és anyagi tőke hatékonyabb felhasználását is biztosítja.

A szovjet csapatok által használt egykori Gábor Áron laktanya 16,5 hektáros területe biztosítja az Universitas fejlesztésének területi feltételeit. A tervek szerint a Kassai úti területen elvégzett rekonstrukció és beruházás után további 3.000 hallgató oktatását és étkeztetését, valamint 1.000 hallgató diákotthoni elhelyezését lehet majd biztosítani.

Debrecen legnagyobb *könyvtára* – 4 millió dokumentummal – a Kossuth Lajos Tudományegyetemen működik. A Református Kollégium Nagykönyvtára nemzetközileg is ismert intézmény. Valamennyi felsőoktatási intézmény rendelkezik saját könyvtárral és jelentősek a városközpontban található Megyei és Városi Könyvtár gyűjteményei.

Debrecen három egyetemének, három főiskolájának és két kutatóintézetének kutatói állománya meghaladja az 1600 főt. Ebből:

– fizikus	164 fő	– orvos, orvoskutató	502 fő
– vegyész	151 fő	– mérnök	87 fő
– matematikus	87 fő	– agrármérnök	111 fő
– biológus	62 fő	– egyéb diplomás	450 fő

A kutatás–fejlesztés eszköz–háttérét elsősorban az egyetemi, főiskolai és kutatóintézeti laboratóriumok és műszerek képezik, amelyek a parki infrastruktúra megteremtését követően a K+F munka fontos bázisát képezhetik.

A működő (egyetemi, kutatóintézeti) laboratóriumok :

Fizikai laboratóriumok:

- atomfizikai–magfizikai lab.
- ciklotron laboratórium
- neutronfizikai laboratórium
- felületfizikai laboratórium
- szilárdtest–fizikai laboratórium
- hidegfizikai laboratórium
- vákuumfizikai laboratórium
- környezetanalitikai lab.
- PET

Kémiai laboratóriumok:

- radiokémiai laboratórium
- kémiai analitikai laboratórium
- reakciókinetikai laboratórium
- szerves kémiai laboratórium
- szervetlen kémiai laboratórium
- műanyagkémiai laboratórium
- izotóp laboratórium

**Biológiai laboratóriumok,
(több intézményben is):**

- mikrobiológiai laboratórium
- biotechnológiai laboratórium

Kísérleti üzemek–műhelyek:

- kémiai kísérleti üzem
- finommechanikai kísérleti– és gyártóüzem
- mechanikai és elektronikai műhely

Egyéb korszerű laboratóriumi kapacitás

- ☞ mezőgazdasági termékek vizsgálatára szakosodott központi laboratórium
- ☞ élelmiszervegyészeti laboratóriumok
- ☞ környezetvédelmi, épületfizikai, építőanyag–ipari minősítő, fémtani anyagvizsgálati laboratóriumok.

A fenti laboratóriumok technológiai felszereltségük, valamint személyzetük képzettségének fejlesztésével és továbbképzésével az EU normáknak megfelelő (akkreditált) színvonalra emelhetők.

A kutatásba, fejlesztésbe bevonható egyetemi és kutatóintézeti háttér gépműszer-állományának bruttó értéke meghaladja az 1,8 milliárd forintot.

4. Debrecen ipara

A régió ipari szerkezetének átalakulása részben már megkezdődött de a privatizáció lassú, a külföldi tőkebefektetések hatása alig érzékelhető azok csekély nagysága miatt. (5.3. sz. táblázat).

5.3. sz. táblázat

Külföldi tőkebefektetések Hajdú–Bihar megyében (%)

	Szervezetek száma	Külföldi tőke összege mFt	Részesezés a külföldi tőkebefektetésekből	
			Hajdú–Bihar	főváros
1990.XII.31.*	113	894	1,0	58,8
1991.XII.31.*	168	3566	1,7	57,6
1992.XII.31.**	65	275	0,6	64,7

* Mérlegbeszámolók adatai alapján (tőkeemelések és újonnan alakult szervezetek egyaránt)

** Csak az újonnan alakult szervezetek adatai.
Forrás: KSH Megyei Igazgatóság.

A DIIP megépülésével Hajdú–Bihar megye mutatói tervezhetően 1999 végére elérik az országos átlagot.

A beruházások 1990 és 1992 között az ország fejlettebb és gazdaságilag dinamikusabb részeiben koncentráálódtak. A fejletlenebb térsé-

gek ipari átalakulásához viszonyítva fáziskésésről beszélhetünk. Az Alföld megyéiben jelentős visszaesés regisztrálható (5.4. sz. táblázat).

5.4. sz. táblázat

Az ipari beruházások területi megoszlása, (%)

1990	1991	1992	1999	
Észak–Dunántúl	10,6	29,4	33,5	35
Dél–Dunántúl	10,9	9,9	10,8	11
Alföld	35,6	33,7	29,4	20
ebből Pest megye	13,6	12,3	9,0	10
Észak–Magyarország	14,8	11,4	12,6	11
Budapest	19,1	15,6	13,7	13
Összesen	100,0	100,0	100,0	100

Az iparvállalatok átalakulásuk során általában leépítik kapacitásuk jelentős részét csökkentik a dolgozói létszámot. Az ipar összehúzódomása egyik fő oka a magas szintű munkanélküliségnek. Az új vállalkozások egyelőre nem képesek a nagyvállalatok összezsugorodásának kedvezőtlen hatásait ellensúlyozni.

5. Egy fejlesztési alternatíva: az ipari park

Az elmaradást csak rendszerben lehet felszámolni. Ilyen rendszereknek bizonyultak a korszerű ipari park-szervezetek: a több évtizedes tapasztalatok azt tanúsítják, hogy mind a távol-keleti fejlődést, mind a nyugati ipari struktúra sikeres átalakítását képesek voltak előmozdítani.

Az ipari park-szervezetek több évtizedes tapasztalatai azt mutatják, hogy mind a távolkeleti fejlődésben, mind a nyugati ipari struktúra átalakításában jelentős szerepet játszottak az ilyen jellegű szervezetek, sőt, az ipari parkok létesítése az utóbbi évtizedek egyik legelterjedtebb

iparfejlesztési formája. Nem véletlen tehát, hogy előtanulmányok és külföldi tapasztalatok alapján – javaslat született a Debreceni Regionális Ipari és Innovációs Park (DIIP) létesítésére.

6. Az ipari parkok típusai

Az ipari parkokban kis- és középvállalatok csoportos letelepítése történik átgondolt szempontok szerint, amelyek így kifelé egységes, flexibilis rendszert képeznek. Elhelyezkedésük, szervezeti formájuk és fő funkciójuk szerint az ipari parkok különböző csoportokba sorolhatók.

Elhelyezkedés szerint:

6.1. „Zöldmezős” telepítésű ipari parkok

A zöldmezős telepítésű ipari parkok általában egycentrumúak, a legjobban szervezhetőek és leggazdaságosabban üzemeltethetőek. Beruházási költségeik magasak, mert gyakorlatilag egy teljes iparvárost kell felépíteni, annak minden szociális, kulturális illetve humán szolgáltatásával és infrastruktúrájával együtt.

E létesítmények főleg a Távol-Keleten honosodtak meg, ott, ahol az iparnak még komolyabb tradíciói és bázisai korábban nem alakultak ki, és így nem volt mit (pl. infrastruktúra) az ipari parkba integrálni. A kínai, tajvani, szingapúri, malaysiai és indiai telepítésű ipari parkok a termelési tevékenység mellett részben a túlnépesedésből származó foglalkoztatási és letelepítési gondokat is megoldották.

Ezek az ipari parkok éppen a zártságuk és a járulékos költségek kedvező alakulása miatt gazdaságosan üzemeltethetőek, hiszen a parki belső funkcionális központok közötti kapcsolat kialakítására és fenntartására nem kellett külön költeni.

A zöldmezős telepítésű parkok közül is mintaértékűek az utóbbi pár évben létesített tajvani ipari parkok, amelyek a nemzetközi előírások-

nak is megfelelnek, és tartalmazzák mindazon termelési és szolgáltatási előnyöket, amelyek az olcsó nagytömegű termék előállításához szükségesek.

Ezek az országok sikereiket annak is köszönhetik, hogy korán felismerték a kis- és közép vállalkozások ipari park-szervezetbe való tömörítésének és a koncentrált szolgáltatási rendszer megvalósításának előnyeit.

6.2. Rehabilitációs – meglévő ipari háttérre telepített – ipari parkok

A rehabilitáció a korábban megépített, illetve meglévő létesítményre, annak állóeszköz-állományára, valamint a kiegészítő, illetve infrastrukturális létesítményeire vagy a munkaerőbázisra vonatkozik.

A legtöbb közép-európai ország valamilyen fejlettségi fokú és nagy értékű korábbi ipari bázissal rendelkezik, jó állapotban lévő és használható infrastruktúrával. Mivel az ipari tevékenység ma már jelentős, sok esetben a gyártó projektnél lényegesen drágább infrastrukturális beruházást igényel, az ipartelepítés során érdemes felhasználni a létező infrastruktúrát.

A már működő létesítmények legtöbbször kis ráfordítással megfelelnek a szigorú környezetvédelmi közlekedéstechnológiai, munkavédelmi és egyéb követelményeknek, szabályoknak, esetleg annak árán is, hogy csökken a kapacitásuk. Különösen nagy jelentősége van az út- és vasúthálózatnak. Egy iparvágány telepítéséhez például a magas beruházási költségen túlmenően hosszadalmas engedélyezési eljárást kell lefolytatni, és a mai követelményeknek megfelelően minden előírást be kell tartani.

A meglévő objektumok és kapcsolódó létesítményeik már elfogadott ipari területnek minősülnek, és emiatt nem kell értékük többszörösét „mezőgazdasági termelésből kivonás” címen kifizetni.

A rehabilitációs jellegű ipari parkok épülhetnek a már meglévő és kiképzett munkaerőbázisra is. A meglévő és egzisztenciával rendelkező képzett munkaerőre egyre gyakrabban telepítenek új ipart is.

A németországi és angliai ipari szerkezetváltás folyamán számos olyan rehabilitációs jellegű ipari parkot hoztak létre, ahol felhasználták mindazon jó állagú és elegendő kapacitású létesítményeket, amelyek jellegüket tekintve beépíthetők voltak abba az iparfejlesztési koncepcióba, amelyet egy ilyen parkszerűen telepített ipari centrum igényel.

6.3. Többcentrumú ipari parkok – nagyvárosi infrastruktúrára telepített ipari parkok

Az ipari parkok körében már a kezdettől megjelentek a több centrummal rendelkező ipari szervezetek. A nagy ipari tradíciókkal és létesítményekkel bíró országok – főleg a nyugat-európai országok és az USA – az ipari struktúra átalakítása céljából többközpontú ipari parkokat hoztak létre. Ezek lényege, hogy az ipari park egy nagy iparváros mellé vagy a régi ipar helyére települ, és felhasználja mindazon adottságokat, amelyeket a környezet nyújt.

Az iparváros több olyan energia-, közmű- és egyéb épület-jellegű létesítménnyel rendelkezik, amely beilleszthető az ipari park termelési rendszerébe. Magának a városnak ugyanakkor egy sor olyan, nem ipari jellegű, humán szolgáltató intézménye is van, amelyeket csupán a célnak megfelelően szükséges fejleszteni. Rendelkezésre áll egy képzett, egzisztenciával rendelkező munkaerőbázis.

A városban meglévő lehetőségeket még abban az esetben is célszerű felhasználni, ha maga az ipari bázis teljesen újonnan épül, mert költségkihatását tekintve a szolgáltató rendszer sokszor többbe kerül, mint az ipari rész, és gyorsabb beruházási átfutást, illetve munkahelyteremtést lehet elérni. Az ilyen jellegű ipari parkok létrehozásában Európában Anglia és Németország jár az élen, (de vannak jelentős francia,

olasz, svéd példák is) és ma már bizonyított tény, hogy az ipari park sikeres iparpolitikai eszköz (pl.: Ruhr-vidéki ipari parkok).

Hazai és helyi lehetőségeinket felmérve ez az ipari park típus javasolható, elsősorban a kis ráfordítás és a gyors megvalósíthatóság miatt.

Ipari park-típusok szervezeti formájuk és fő funkciójuk szerint:

6.4. Tudományos–innovációs ipari parkok

Korszerű gyártmányok és gyártási eljárások kialakítása és működtetése folyamatos fejlesztést igényel. Az ipari parkba tömörült kis- és középvállalatok nem rendelkeznek saját kutató–fejlesztő részleggel, mert ezt sem folyamatosan foglalkoztatni, sem megfizetni nem tudnák. Ezért az innovációs és tudományos ipari parkok többnyire oktatási és/vagy tudományos komplexumokhoz kapcsolva, azok vonzáskörzetében jönnek létre. Életképességüket a célorientált ipari fejlesztés határozza meg, ami lehet: gyártmány-, gyártás- és technológiafejlesztés esetleg, ismert eljárások (know-how) honosítása. Ezek az innovációs lánclemek egymásra is visszahatnak, célszerű egymásra épülésük gyors eredményeket biztosít.

Az innovációs ipari parkok a gazdasági, tudományos és műszaki fejlesztési tevékenységhez optimális infrastrukturális feltételeket, a vállalkozások működésének szakértői támogatását, korszerű információs rendszert, valamint magas színvonalú szolgáltatási háttérrel biztosítanak.

A tudományos–innovációs parkok fontos szerepet töltek be Nagy-Britanniában, Németországban és Ausztriában. A német technológiai centrumok országuk ipari fejlesztésén kívül jelentős tudományos eredményeket is elértek.

A tudományos bázisra – infrastruktúrára – épülő ipari parkok az elmúlt 20 év alatt főleg Japánban és az Egyesült Államokban alakultak ki, azokon a high tech–jellegű híradástechnikai és haditechnikai bázi-

sokon, amelyek folyamatosan igénylik a kutatási berendezések használatát, illetve a tudományos intézmények adta fejlesztési lehetőségeket.

6.5. Belkereskedelmi jellegű (belföldi piacra orientált) ipari parkok

A belkereskedelmi jellegű ipari parkok világvárosok, nagy turista centrumok mellett létesülnek, és közúti vagy kötöttpályás célforgalom köti össze őket a belvárossal illetve a turistacentrummal.

Kizárólag kisüzemi, kézműipari termelésre specializálódnak, a termékek gyártása és értékesítése egy helyen történik. Emellett jelentős szolgáltató tevékenység és – a turizmushoz kapcsolódó – szórakoztató ipar is megtalálható a parkban, illetve annak közelében.

A belkereskedelmi jellegű ipari parkoknál az export csak közvetett jellegű, illetve az idegenforgalomban magánexport jelleggel történik.

Az Isztambul mellett most épülő hatalmas méretű belkereskedelmi jellegű ipari park arra hivatott, hogy átvegye a zsúfolt isztambuli bazár szerepét. Létesítéséhez az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete is hozzájárult.

6.6. Exportorientált ipari parkok

Kis országok esetében nem célszerű csak a belföldi piac felvevőképességére alapozni, ezért az ipari parkok zömében exportorientált termelési rendszert alakítottak ki, amelyet sok esetben iparfejlesztési és gazdasági érdekek is determináltak.

A közép-európai országok helyzetét vizsgálva az exportorientáltság szinte minden újonnan telepített ipari park legfontosabb kritériuma. Az EU-hoz való csatlakozás és az oda irányuló exporttermékek az EU előírásai szerint akkor minősülnek hazai terméknek – ezáltal vámked-

vezményesnek –, ha a termék értékének legalább 50%-a hazai alapanyag-, segédanyag-, illetve munkaerőértéket képvisel.

Az exportra termelés közvetve is befolyásolja a gyártó ország fejlődését, hiszen az export általában magas szintű gyártási eljárásokat és ehhez kapcsolódó minőségű termékeket igényel. Már a telepítés időszakában a hazai szintet meghaladó fejlettségi fokot és az ehhez tartozó új technológiák meghonosítását eredményezi, valamint feltételezi a folyamatos fejlesztést is.

A fejleszteni kívánó és a beruházástól sem visszariadó külföldi vállalkozó szívesen fektet be olyan területen, amelynek földrajzi helyzete és törvényei révén jogot szerezhet egy nagy közösség piaci részesedésében.

Az exportorientáltság és egy vámszabadterületi termelési forma összekapcsolása olcsó termelést tesz lehetővé, mivel a terméket a helyi vámok és illetékek nem terhelik. Így az árut csak a célpiac terhei sújtják.

7. Az ipari park létesítésének általános szempontjai

A külföldi és belföldi befektetők igényei

Az ipari parkokban a befektető korszerű, szerkezetkész létesítményeket vásárolhat vagy bérelhet, amelyet a betelepíteni kívánt technológia követelményei szerint alakít ki, illetve fejez be.

Ez a befektetési forma azért közkedvelt a külföldiek körében, mert a fogadó ország építészeti, építési, környezetvédelmi, engedélyezési, stb. előírásait maga az építő, vagy a generálkivitelező biztosítja, illetve szerzi be. Az új és korszerű infrastruktúra, a szolgáltatások világszínvonalú rendszere és a zárt, biztonságos szervezeti rendszer minden más ipartelepítésnél kedvezőbb feltételeket biztosít.

A befektetőknek és az üzletembereknek természetesen további igényeik, a befogadó országgal kapcsolatban is jól körülírható elvárásaik vannak.

Ezek közül a legfontosabbak:

- ☞ nyugodt politikai viszonyok,
- ☞ stabil pénzügyi és gazdasági törvények,
- ☞ egészséges, környezetszennyezéstől mentes környezet,
- ☞ vagyon- és személybiztonság,
- ☞ külföldi állampolgárok jogbiztonsága,
- ☞ megbízható adózási rendszer,
- ☞ világszínvonalú egészségügyi és kulturális intézményrendszer,
- ☞ belföldi befektetőkkel azonos elbírálás és jogok,
- ☞ korszerű és udvarias ügyintézés.

A külföldi befektető azért fektet be, mert előnyös termelési környezetet és jó piacot remél, javul az exportlehetősége, olcsó és jól képzett munkaerő áll rendelkezésre.

A kelet-ázsiai sikerországok (kis tigrisek) eredményeiket többek között annak köszönhetik, hogy a külföldi tőke előtt megnyitották kapuikat és a befektetők részére olyan előnyöket biztosítottak, amelyeket máshol nem kaphattak volna meg.

Az ipari park előnyei a térség kis- és középvállalatai számára

Az ipari parkok a következő előnyöket jelenthetik a régió kis- és középvállalatai számára:

- ☞ kedvező feltételeket biztosítanak az új, induló vállalatoknak,
- ☞ áttekinthetőbbé teszik az ügyintéризést,
- ☞ részben átvállalják a jogi képviselietet,
- ☞ fokozzák a vállalati együttműködést,
- ☞ gyorsítják a vállalatok hitelezését,
- ☞ csökkentik a hitelezők kockázatvállalását,
- ☞ csökkentik a konkurenciaharcot,
- ☞ naprakész műszaki és gazdasági ismereteket biztosítanak,
- ☞ tréning-programokkal a piac igényeinek megfelelő továbbképzést biztosítanak.

A térség és az ország számára megjelenő előnyök

Az ipari park bevált termelés-szervezési forma. Az ipari park révén a befogadó ország új munkahelyekhez és adóbevételekhez jut, továbbá létrejön egy spontán technológiai transzfer és egy magasabb színvonalú gyártási kultúra is, ami a szemléletváltáshoz is jelentősen hozzájárul.

8. A szolgáltatások szerepe az ipari parkokban

Korszerű szolgáltatórendszer nélkül az ipar működésképtelen. Az áruterelés feltétele a sokrétű szolgáltatórendszer. Az áruterelésnek és a szolgáltatásnak együtt kell fejlődnie, de mindig a szolgáltatásnak kell előbbre járnia, hiszen a termeléshez gyártáshoz szükséges nélkülözhetetlen feltételeket biztosítja.

Megoldható az ún. belterjes szolgáltatás, de ez még a hatalmas multinacionális cégeknél sem célszerű: a szolgáltatás akkor gazdaságos, ha egyszerre sok vállalatot illetve igényt tud kielégíteni, korszerű, nagy kapacitású, tehát gazdaságosan üzemeltethető berendezésekkel.

A szolgáltató hálózatok tulajdonosa lehet az ipari parkot fenntartó intézmény, vagy a szolgáltató egységet megvásárló szervezet. Az értékesítésre, eladásra kerülő létesítményeken belüli hálózatok, vezetékek, készülékek a tulajdonos tulajdonába kerülnek, míg bérletnél a bérbeadó tulajdonában maradnak.

Az iparban a szolgáltatást külön kell választani a gyártástól. A gyártással együtt fejlesztett szolgáltatás nem korszerű és nem gazdaságos, mert csak időszakosan van hasznosítva.

A szolgáltatások komplex rendszerét egy jól szervezett ipari park képes biztosítani. Minél nagyobb egy ipari park, annál kedvezőbbek a szolgáltatási feltételek. A szolgáltatás tulajdonképpen egy önmagába

záródó komplex rendszer, hiszen a szolgáltatók is igénylik a működésükhöz szükséges más irányú szolgáltatást. (Pl. a gázszolgáltató is igénybe veszi a karbantartót, a cég dolgozói pedig az összes humán szolgáltatást.) A szolgáltatási arányokat igen körültekintően kell megtervezni, mert a szolgáltatásban elkövetett bármely aránytalanság akadályozza a termékellátást.

9. A szatellitözna rendszere

A nagy és jól prosperáló ipari parkok mellett, illetve közvetlen környezetében gyorsan kialakul egy ún. szatellitpark vagy szatellitözna.

Az ipari parkba beszállító cégek konszignációs raktárakat, kisebb megmunkáló illetve összeszerelő üzemeket telepítenek az ipari park közelében, amelyek tevékenysége ráépül az ipari park igényeire. A szatellitözna nem épül szükségszerűen egy központi infrastruktúrára, illetve szolgáltatási rendszerre, hanem a vállalkozó igényének megfelelő területet, ipari létesítményt vásárol meg és üzemeltet.

A szatellitrendszer tevékenysége szolgáltatás jellegű vagy beszállítói tevékenység.

A szolgáltatás részben a humán ellátást biztosítja, részben azokat a speciális szolgáltatásokat öleli fel, amelyek az ipari park szervezetében gazdasági vagy egyéb okból nem működtethetők eredményesen.

A humán szolgáltatás szinte mindent felölelhet, ami az ipari parkban dolgozók napi szükségleteit kielégítheti, az ipari parkban működő kereskedelmi láncot, valamint a vendéglátó egységeket. A szatellitellátás átformálja a környék mezőgazdasági struktúráját és bizonyos célfejlesztéseket is elősegít.

E tevékenységek láncszerűen, de spontán szerveződésben fejlődnek, párhuzamosan az ipari park felfutásával. Ma már, főleg a keleti ipari

parkok példáján okulva, kb. akkora területet tartalékolnak az ipari park környezetében, mint amekkora maga az ipari park.

A beszállító tevékenység termelő jellegű, szatellitóna látja el az ipari parkot minden olyan áruféleséggel, amelyet a fő gyártmány mellett nem célszerű kifejleszteni. Például: az autóvillamosági cég a kábelkorbácsokat a szatellitparkból („szomszédból”) szerzi be úgy, hogy a gyártmányfejlesztés közösen történik.

A szatellitónában működő cégek legfőbb felvevőpiaca az ipari parkban működő vállalkozások. A „szatellitcégek” egyszerre több, az ipari parkban működő üzemmel is kapcsolatban lehetnek beszállítói szinten, de termékeik révén más – nem az ipari parkhoz tartozó – vállalatokkal is kapcsolatba kerülnek, sőt saját üzlethálózatával is rendelkeznek. Pl. a kötőelemeket vagy szabványosított kereskedelmi jellegű alkatrészeket előállító cégek termelésüknek csak bizonyos hányadát értékesítik az ipari parkban, a többit akár a belföldi, akár az exportpiacon is forgalmazhatják.

A szatellitben folytatott termelési tevékenységhez is hasonló szolgáltatásokra van szükség, mint az ipari parkban. Ezek a szolgáltatások szintén az igényeknek megfelelően spontán és fokozatosan alakulnak ki, de minden központi jelleg nélkül. A szolgáltatásokat, még az alapjellegűeket sem kötelező igénybe venni. Debrecenben a két rendszer területe határos, és a közelség miatt a szatellit néhány szolgáltatást eredményesebben és olcsóbban tud biztosítani, mint az ipari park, (különbféle szervizek, szállítmányozás, étel-miszer-ellátás, oktatás, konferenciaszervezés, stb.).

A nemzetközi statisztikai adatok szerint Európában a szatellitben foglalkoztatottak létszáma az ipari parkban foglalkoztatottak létszámával azonos vagy magasabb. A távolkeleti ipari parkoknál – ahol a társadalmi rétegek mobilitása nagyobb, mint Európában – a szatellit munkahelyeinek száma az ipari parkokét többszörösen meghaladja.

Tajvanon 1992-ben a 20.000 főre tervezett ipari park munkahelyeinek száma a szatellit beindulásával meghaladta a 70.000 főt.

A jól kialakított szabályokkal irányítani és befolyásolni lehet a szatellit fokozatos és egészséges fejlődését, amivel a városi háttér is lépést tud tartani. E szabályok és előírások megalkotása a szatellit felügyeletét ellátó önkormányzat feladata.

A tervezett ipari parknak a meglévő tudományos és kulturális bázisra épülő katalizáló eszközként kell funkcionálnia a térség új ipari struktúrájának kialakításában.

A Debreceni Ipari és Innovációs Park megvalósulása esetén a jelenleg érzékelhető kedvezőtlen tendenciák az Alföld térségében az ezredfordulóra kedvező irányt vehetnek fel.

10. A DIIP mint a régió gazdaságpolitikájának eszköze

A DIIP a régiónak meghatározó tényezője lesz mind ipari, mind infrastrukturális szempontból. Profiljának körültekintő megválasztásával és megvalósulásával a régió húzó projektjeként kell működnie.

A DIIP létrehozásának egyik célja elsősorban a régió technológiai lemaradásának csökkentése és a termékek bejutása az EU piacra. A DIIP-be olyan vállalkozókat kell hívni, akik új technológiákkal jelentkeznek, ezek meghonosítását vállalják, esetleg már korábban is kapcsolatuk volt az élvonalba tartozó cégekkel, illetve jó piaci kapcsolatokkal rendelkeznek – főleg külföldiek jöhetnek tehát szóba.

Debrecen könnyebb helyzetben van, mint az ország más városai és ipari központjai, mivel a meglévő tudományos és humán fejlesztési intézmények és rendszerek, melyek eddig alárendelt szerepet játszottak az ipari termelésben, ma mérhetetlenül nagy anyagi és szellemi tőkét jelentenek.

A modern termelési, üzemszervezési struktúra és módszerek megjelenése jótékony hatással lesz a szűkebb régióra és áttételesen az ország egészére. Felértékelődnek a város létesítményei, nő az idegenforgalom, élénkül a nemzetközi kereskedelem, nő a szolgáltatások iránti igény. A Debreceni Regionális Innovációs és Ipari Park számára a határok közelsége, a közlekedési és szállítási lehetőségek igen jó pozíciót biztosítanak a gazdasági kapcsolatok terén. A helyi gazdaság az adójövedelmekből, a kereskedelem fellendüléséből és a foglalkoztatás növekedése miatti magasabb fizetőképes kereslet kialakulásából profitál.

A vállalatok alakulásával a magyar befektetők is nagyobb teret kapnak, több magyar szellemi érték és anyag épül be az exporttermékekbe. A bedolgozó hálózat kiépülésével spontán munkahelyek képződnek, amelyek később új cégekké alakulnak. A helyi ipar igazodik az ipari park rendszeréhez, ez szemléleti és minőségi oldalon a térség gazdasági felemelkedésének igen lényeges mozzanata lesz. Tovább bővül a pénzügyi és banki szféra.

A modern termelés és termelészervezés megjelenése a térségben ugrásszerűen javítani fogja a versenyképességet mind a belföldi, mind az exportpiacokon. Az új technikák gépek, gépsorok új szemléletet igényelnek a mérnököktől, műszakiaktól és a foglalkoztatottaktól egyaránt. Az új követelményeknek megfelelő tudásszint és új ismeretanyag a fluktuációval az ipar más területein is érezteti hatását. Az ipari park építése fellendíti a helyi építőipart és hatással lesz az alapanyagiparra is. Megnő a szállítási igény, és mind az építés alatt, mind a későbbiekben az áru fuvarozással leköti a régió szállítási vállalatainak kapacitását.

Az ipari park szorosan együttműködik a nemzetközi rendszerekkel, így állandó élő kapcsolat valósul meg a nemzetközi piaccal és a tendenciák is felmérhetők. Az ipari park képviselője lesz a magyar iparnak a külföld felé, ugyanakkor K+F bázisa le a belföldi ipari fejlesztés felé.

tésnek. Először itt fog megvalósulni az alkalmazott kutatás gyakorlati felhasználása közvetlenül az iparban.

11. Az ipari park és a városfejlesztés kölcsönhatása

A DIIP tervezésével a városfejlődést meghatározó tényezőkben bekövetkezett változások miatt *Debrecennek új városfejlesztési stratégiára van szüksége.*

A volt katonai repülőtér a város déli–délkeleti és keleti részének fejlesztését jelentősen visszatartotta, illetve akadályozta. Az ipari parki és repülőtéri műszaki infrastruktúra fejlesztése egyben a város e térségének infrastruktúrafejlesztését is segíti illetve a város e térségének ilyen fejlesztései az ipari park és a repülőtér fejlesztéseit segíthetik. A kölcsönhatás egyértelmű, s így nemcsak az ipari park jelentős városfejlesztési tényező, hanem annak műszaki infrastruktúrával való ellátása is.

12. A DIIP iparpolitikája

Magyarország várhatóan a közeljövőben az EU tagja lesz. A debreceni ipari parkot már ennek figyelembe vételével kell tervezni. *A DIIP exportorientált ipari park lesz, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy az EU piacaira is szállítson.*

A vámhatárok eltörlése nagy vonzerőt gyakorol a nem tagországok befektetőire, mivel az ipari park tagjaként közelebb kerülhetnek a világ egyik legnagyobb belpiacát jelentő szervezetéhez. Ez nagy hajtóerő, hiszen nem 14–15 ország eltérő előírása szerint kell gyártani, hanem ugyanaz a termék hozható forgalomba minden tagországban. Az ipari park termékstruktúráját tehát úgy kell megválasztani, hogy versenyképes legyen az EU piacain is, az EU előírások alapján gyártott termékek pedig a világpiacon is eladhatók legyenek. Az ipari parknak saját alkotóképességére és eszközeire támaszkodva kell a világpiaci konkurense-

ivel a versenyt felvennie. Ehhez az ipari park szervezetén belül minden erőforrás rendelkezésre áll:

- ☞ kiválóan képzett szakembergárda,
- ☞ K+F lehetőség,
- ☞ egységes szabványrendszer,
- ☞ egységes minőségellenőrzési rendszerek,
- ☞ korszerű infrastruktúra és szolgáltatási rendszer.

Az ipari park funkciója a termékkibocsátás. A tevékenységi körök úgy épülnek egymásra, hogy a termék–kibocsátási láncban folyamatosság legyen. Az egymásra épülés rendszere korszerű gyártásintegrációt is jelent. A szolgáltató tevékenységek szintén egymásra épülnek. Az ipari park információs hálózatából a tagok információkat kaphatnak szolgáltatási, alkatrész– illetve részegység igényekről.

Az ipari park az európai egységes infrastruktúrának megfelelően szubvenciókban részesülhet az EU részéről az ország iparszerkezetének korszerűsítése, az innováció és új technológiák meghonosítása és a termelékenység növelése érdekében. Az EU a központi költségvetésből jelentős támogatást biztosít a vállalatok részére az új iparszerkezet kialakítására. A DIIP szervezete e kedvezményekben – éppen a EU normáknak való megfelelés miatt – szinte alanyi jogon részesülhet.

A cél tehát egy exportorientált innovációs és ipari park létesítése, amely Debrecen város tudományos, ipari– és humán–infrastrukturális lehetőségeinek felhasználásával a régió gazdasági életének fellendítését és a nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolását hivatott szolgálni.

13. Telepítésre javasolt iparágak

A külföldi tőke részvételére különösen az alábbi iparágakban nyílik lehetőség: gyógyszergyártás, kozmetikai ipar, műanyag–feldolgozás, orvosi műszerek gyógyászati eszközök előállítás, híradástechnikai berendezések, villamosgép– és háztartási készülékek gyártása, finommec-

hanika és vákuumtechnika, mezőgazdasági gépgyártó ipar, építőgépipar, építőanyag-ipar (pl. szakipari termékek), könnyűipar (konfekció, nyomda, bőrpar, bútoripar), mezőgazdasági termékek feldolgozása élelmiszeripar, biotechnológia, taneszközgyártás, valamint környezetvédelmi ipar.

Ezeken a területeken a város iparának évtizedes hagyományai vannak, nagyszámú a jól képzett, szabad munkaerő. A város jelenlegi adottságai lehetővé teszik, hogy magas technológiai szintű iparágak is meghonosodjanak, amelyek működéséhez fejlett tudományos (kutató-fejlesztő) háttér szükséges.

A Debreceni Regionális Innovációs és Ipari Park profilja várhatóan a gépgyártás, a közúti jármű-alkatrész és a műszeripari termékek, valamint az egyéb részegységek gyártása. Ehhez kapcsolhatók azok a fémmegmunkáló technológiák, amelyek ugyan általános profillal rendelkeznek, de egy bizonyos szakosított gyártási rendszert is tartalmaznak.

A DIIP rendszerében számos olyan iparág fog meghonosodni, amely részben új technológiákkal, részben új gyártmányokkal és szolgáltatással fogja kialakítani a komplexum arculatát.

A DIIP intenzív fejlesztésre alapított alkatrész- és gépgyártásra kívánja koncentrálni erőit. A gépgyártást a mezőgazdasági kis- és középkategóriás géptípusok irányába kívánja fejleszteni és részt kíván venni az autóiipari alkatrészgyártásban.

14. A DIIP innovációs centruma

A piaci követelményekkel lépést tartani csak folyamatos fejlesztéssel és szintentartással lehet, ezért a debreceni ipari park koncepciójában az ipar mellett nagy súlyt kap az innováció is. Az innovációs központ szerepe az ipari park technológiai és minőség-ellenőrzési problémáinak karbantartásán és fejlesztésén túl hatással van az egész régió

műszaki fejlődésére. Megvalósulása esetén ez lesz az ország első olyan nagy volumenű projektje, ahol az innovációs és a technológiai centrum kellő súlyt kap.

15. Vámszabadterület kialakítása

A debreceni ipari park jellegét tekintve exportorientált. Az alap- és segédanyagok alkatrészek, részegységek nagy hányada – főképp a kezdeti időszakban – importból származik, a késztermékek jelentős százaléka közvetlenül exportra kerül, ezért célszerű vámszabadterületet működtetni az ipari park keretein belül. A vámügyletek helyszínen történő gyors és kulturált intézése ma már nélkülözhetetlen egy ilyen nagy volumenű termelési konglomerátum esetében. Nem véletlen, hogy ipari parkok zöme rendelkezik vámszabadterülettel.

A repülőteret a tervezett parktól egy másodrendű főút vonal választja el, így a beérkezett áru rövid időn belül a termelésbe kerülhet.

Egyébként a park építése a regionális területfejlesztés részét képezi, ennek komplex kidolgozása lehetővé teszi az EU regionális fejlesztési programjaihoz való csatlakozást is.

A Debreceni Regionális Innovációs és Ipari Park esetében *kereskedelmi és ipari típusú vámszabadterületre* is szükség van, mert a befektetők jelentős hányada az itt előállított termékeik egy részét közvetlen exportra kívánja termelni. Erre a célra az ipari centrumban megfelelő terület lesz kijelölve, amelyen a legkisebb befektetéssel alakítható ki a DIIP vámszabadterülete.

16. Az ipari park szolgáltatásai :

Az ipari park szolgáltatásai négy kategóriába sorolhatók:

- a.) nyomvonallal jellemezhető hálózati jellegű (energia-, vízellátás-, szennyvízelvezetés és szállítópályák,) szolgáltatások,
- b.) az állóeszközök fenntartása, karbantartása, javítása mind a közös létesítményeken, mind az egyes projekteken belül,

- c.) ügyviteli–pénzügyi–kereskedelmi szolgáltatások,
d.) humán szolgáltatás, személyes szükségletek kielégítése.

A DIIP ipari és innovációs centrumában az a), b), c) pontban leírtak teljesíthetők. Az összes szolgáltatás biztosítására a szervezést, üzemeltelést professzionális fenntartó szervezet veszi kézbe.

17. Az ipari park területigénye és területfelosztása

Az ipari park területigényének meghatározásánál a nemzetközi tapasztalatokból kell kiindulni, abból tehát, hogy az ipari parkok területének optimális alsó határa 200 hektár. Figyelembe véve a termékszerkezetet és a tervezett ipari park többközpontú jellegét (csak az ipari rész zöldmezős telepítésű, a többi központ meglévő városi intézmény), a park területi megoszlása az alábbi:

Központi üzleti és szolgáltató létesítmények	25ha
Innovációs és technológiai központ	15ha
Vámszabadterület	12ha
Ipari létesítmények:	
– nagyobb vasszerkezeti üzemek	60ha
– közepes szerelőüzemek	50ha
– kisvállalkozások	40ha
Infrastrukturális létesítmények	8ha
Összesen:	210ha

A 30% –os beépítési lehetőséggel számolva maximum 600.000 m² az épületek által elfoglalt terület aránya. Az ipari park teljes alkalmazotti létszáma 10–15.000 fő, amely természetesen a letelepült ipar összetételétől, a gyártmánystruktúrától és az automatizáltsági foktól függ.

Az infrastrukturális létesítmények és a szolgáltatások az ipari gyártókapacitás valamint az alkalmazotti létszám figyelembevételével alakítandók.

18. Az ipari park városszerkezeten belüli elhelyezkedése

A Debreceni Innovációs és Ipari Park területének kijelölését több alternatív terület részletes vizsgálata előzte meg. A legalkalmasabbnak a város repülőtér közelében lévő déli része bizonyult. A terület a jelenlegi belterülethez közvetlenül kapcsolódik. Területfelhasználási szempontból igazodik a város távlati fejlesztéséhez: a terület meglévő országos főúthálózathoz és további tervezett városi utakhoz csatlakozik, így a város felől is több irányból megközelíthető. A terület iparvágánnyal a délkeleti iparterületet ellátó iparvágányhoz csatlakoztatható.

A városközpont, az egyetemek és kutatóintézetek, valamint a város rekreációs területei városi főutakon gépkocsival és tömegközlekedési eszközökkel jól megközelíthetők. A tervezett keleti városi főút közvetlen kapcsolatot biztosít a déli és keleti fejlesztési területek között.

A repülőtér a szatellit-zóna és az ipari centrum – bár egymással közvetlenül határos területek – egymás fejlődését nem korlátozzák, mert mindhárom létesítmény elegendő szabad területtel rendelkezik.

Ez szerencsés egybeesés meghatározója lehet a DIIP létesítésének és sikeres működésének.

Az ipari centrumtól mintegy 3,5 km távolságban nagy területű, fákkal és tavakkal kialakított, értékes szabadidőközpont (Erdőspusztá, Fancsika) kisebb átalakítással/felújítással nivós szabadidőcentrum lesz.

A város által telepítésre kijelölt terület sík, a talajviszonyai és a csapadékvíz-elvezetés ideális, minimális területi előkészítést igényel. A városhoz való közelsége miatt az infrastruktúra könnyen és olcsón megvalósítható. A villamos-, víz-, gáz-, gőz- és szennyvízhálózat a városi hálózatra ráköthető, amelynek kapacitása részben már ma is elegendő, részben pedig az ipari park megvalósításával egyidőben más forrásból fejleszthető.

Az ipari centrum elhelyezésére kijelölt 210 hektár terület az ipari tevékenység folytatására mind a beruházás, mind a működtetés szempontjából ideális.

19. A megvalósítás

Az ipari park építészeti kivitelezése 3 egyenlő ütemben, kétéves periódusokban történik. Az ipari épületeket szerkezetkész állapotban készítenek el, minden belső energiahálózat és infrastruktúra nélkül. Az energiahálózati rendszerek közműlagútban helyezkednek el. Minden ipari épületnek energiafogyadója lesz, amelyben az egyes energiák igény szerint a központi hálózatról becsatlakoztathatók. Az épületek belső kialakítását, a térelválasztó falakat és az energiahálózat kiépítését a tulajdonosok vagy a bérlők a saját igényük szerint készítik el, betartva a helyi illetve országos előírásokat.

Az épületek ún. szerelőbeton–padlókiképzéssel készülnek, amelyre a bérlő/tulajdonos készítteti el a teherhordó réteget és a padlóburkolatot, a betelepíteni kívánt technológiának megfelelően. Az irodaépület teherhordó szerkezete lehetőséget ad a belső válaszfalak igény szerinti áthelyezésére és bérelhető irodahelységek kialakítására. A kialakítás lehetővé teszi az épület komfortjának javítását is.

A létesítmények az *EU normák alapján* készülnek el. Az ipari csarnokok mellett fel kell építeni a működéshez szükséges szolgáltató iroda-, kereskedelmi, raktározási és infrastrukturális rendszert is.

A kivitelezésre *tendert írnak ki*. A tenderfüzetek és dokumentációk összeállítására célszerű a témában tapasztalatokkal rendelkező multinacionális szakcéget megbízni, amely külföldi irodahálózattal rendelkezik és kiterjedt kapcsolatrendszere van. Ez különösen fontos a DIIP ipari centrumának felépítése esetében, amely a nemzetközi pénzpiacon is jelentős befektetésnek számít.

Számítások szerint *Debrecen város részese*dése a joint venture alapú gazdasági társaságban 58 millió USD (43 millió USD a földterület apportértéke+ 15 millió USD a város egyéb apportja). A város apportja a társaság vagyonának 22%-át teszi ki, és ez a beruházás teljes összegének 28% -a.

Az egyes építési szakaszokat követően a létesítményeket szerkezetkész állapotban, tenderezés után értékesíti a Vagyonkezelő Rt. Ezt a Magyarországon még szokatlan eljárást a külföldi tapasztalatok alapján, a pénzforgás felgyorsítása érdekében érdemes alkalmazni. Az eljárás mind a kivitelezőt, mind a befektetőt arra ösztönzi, hogy az egyes szakaszok értékesíthető projekteket eredményezzenek és mielőbb rendszerbe állítható legyen az ipari park.

A ipari park két nagy befektetési periódusban valósul meg a szakaszolás a befektetett tőke „visszaforgatási” lehetősége miatt szükséges.

Az ipari park építéséhez olyan nagybefektetők részvétele szükséges, amelyek/akik finanszírozni képesek egy 6 éves időtartamra eső beruházást, amelynek előkalkulált összege meghaladja a 20 mrd Ft-ot.

Állami finanszírozás – az ország gazdasági helyzete miatt – nem várható, hazai fizetőképes kereslet erre a projektre még csoportos jelleggel sem lesz. *Külföldi tőke nélkül a beruházás megvalósítása elképzelhetetlen.* A külföldi tőke megjelenésének természetesen igen szigorú feltételei vannak, az egyik legfontosabb az állami garancia vállalása. *A vállalkozás profitcentrikus*, a gyors megvalósítás a nyereséget növeli.

A második nagy „befektetési” periódus az objektumok értékesítése. Az első szakasz befektetői az építés után általában kivonulnak és megcélznak egy újabb nagy beruházást. A második befektetői hullám, eltérően az elsőtől, sok befektetőt feltételez, a mintegy 100 épület szerkezetkész állapotban kerül eladásra, és akár ugyanennyi tulajdonos is lehet.

A nemzetközi tapasztalat szerint a létesítmények 50%-a kisbefektetők kezébe kerül, a másik 50%-át nagy cégek vásárolják fel, és – összekapcsolva a létesítményeket – közepes nagyságú vállalatokat hoznak létre. Ugyanez vonatkozik a szolgáltató szektorra is. Egy-egy cég több szolgáltatást is felvásárol, hogy a működtetést gazdaságosabbá tudja tenni a gépek és berendezések optimális kihasználásával. A második befektetői periódusban nagy belföldi és külföldi fizetőképes kereslet várható.

20. Zárógondolatok

Az európai integrációhoz való csatlakozás, a megváltozott hazai politikai és gazdasági környezet új szemléletű regionális fejlesztési koncepciók kidolgozását tette szükségessé. A térségi fejlesztési stratégiák csak akkor eredményesek, ha rendelkeznek a gazdaságra vonatkozó „húzó” *projekttel, mely több nagyjelentőségű, egymással szoros kapcsolatban álló fejlesztési program összehangolt együtteséből áll.* A nagy tőkeigényű projekteknek szükségszerűen nemzetközi együttműködésre kell építeniük.

Az NGKM által kezelt Kereskedelemfejlesztési Alap támogatásával, szakértők bevonásával elkészített Debreceni Regionális Innovációs és Ipari Park létesítése c. megvalósíthatóság tanulmány elemzéseinek alapján Debrecen város és az északalföldi régió adottságaira épülő, a térség fejlődését hosszú távra meghatározó, komplex gazdasági programra tesz javaslatot, a városnak és térségének gazdaságát egy nagyléptékű programra építve, melynek vezérelve és koordináló ereje a Debreceni Regionális Innovációs és Ipari Park (DIIP). A program további – nemzetközi versenyképességet biztosító – projektekre is épít, ezek: a repülőtér fejlesztése, a Debreceni Universitas, a belváros rekonstrukciója, a város közműhálózatának fejlesztése, a Debreceni Erőmű rekonstrukciója és fejlesztése. Az ipari park nemcsak Debrecen városához kapcsolódik, hanem az egész régió fejlődésére kihat.